

АНАЛІЗ ВИРОБНИЦТВА РИБИ ТА РИБНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ СТАНОВЛЕННЯ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

Н.І. Смирнюк, nata_smi@ukr.net, Інститут рибного господарства НААН, м. Київ

І.В. Буряк, iburak@ukr.net, Інститут рибного господарства НААН, м. Київ

Л.В. Товстенко, Tov_Lyu@ukr.net, Інститут рибного господарства НААН, м. Київ

Мета. Провести аналіз виробництва риби та рибної продукції в Україні та визначити аспекти успішного функціонування рибної продукції на внутрішньому ринку України.

Методика. Аналіз виробництва риби та рибної продукції в Україні проводився за загальноприйнятими в економіці методиками. Варіанти прогнозних балансів попиту-пропозиції розраховано орієнтовано на прогнозні дані «Державної цільової економічної програми розвитку рибного господарства на 2012-2016 роки». Для складання прогнозних балансів попиту-пропозиції на рибну продукцію застосовано методичний підхід, в основу якого покладено «Методику складання балансів попиту і пропозиції сільськогосподарської продукції та продовольства» згідно з загальноприйнятою міжнародною схемою.

Результати. Дослідження показали, що тенденція до зниження вилову риби в Україні продовжується. Так, за даними Державної служби статистики, за період 2008 – 2012 рр. обсяг вилову риби зменшився з 224,2 тис. т до 203,9 тис. т, або на 9,1 %, а в порівнянні з попереднім, 2011 р., — на 3,4 %. При цьому, із внутрішніх водойм у 2012 році було отримано 41,6 тис. т (20,4 % від усього вилову); із виключної (морської) рибальської зони України — 63,5 тис. т (31,1 %); із виключних (морських) економічних зон інших держав — 98,9 тис. т (48,5 %). Аналіз свідчить, що у 2012 р. випуск товарно-харчової рибної продукції в Україні склав 148,18 тис. т. За останні п'ять років відбулось зменшення обсягів її виробництва на 25,3 %. Розрахунково визначено, що забезпечення населення України вітчизняною харчовою рибною продукцією за останні 5 років складало, в середньому, близько 4 кг на 1 особу на рік. Дефіцит власного виробництва покривався за рахунок імпорту. Встановлено, що споживання риби та рибної продукції на одну особу на рік в Україні за останні 5 років зменшилось з 17,5 кг у 2008 р. до 13,6 кг у 2012 р. що, насамперед, пов'язано із скороченням імпорту в Україну риби і рибної продукції з 581,6 тис. т у 2008 р. до 439,8,0 тис. т у 2012 р. Незважаючи на скорочення кількості ввезеної в Україну риби та рибної продукції, її частка у внутрішньому фонді споживання цих продуктів залишається досить високою і перебуває на рівні 71,0 %, за 30 %-го порогового критерію індикатора продовольчої незалежності.

Дослідження показали, що зниження середньорічного споживання призвело до скорочення місткості внутрішнього ринку. Так, за останні п'ять років відбулось зменшення місткості внутрішнього ринку з 810,8 тис. т у 2008 р. до 620,1 тис.т у 2012 р., або на 23,6 %. Визначено, що необхідною умовою успішного функціонування ринку рибної продукції є формування оптимального балансу попиту - пропозиції та прогнозування його на майбутні періоди. Наведено три варіанти прогнозних балансів попиту-пропозиції на 2016 рік. На наш погляд, найбільш наближеним до реального стану буде третій варіант, розрахунки якого свідчать про можливе збільшення споживання рибної продукції до 17 кг на одну особу на рік. Частка імпорту при цьому складе у фонді споживання 61,4 %.

Ключові слова: виробництво рибної продукції, споживання на 1 особу, місткість внутрішнього ринку, прогнозні баланси попиту-пропозиції.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ ТА АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Рибне господарство — це одна з важливих галузей економіки України, основними завданнями якої є задоволення потреб населення в рибі та рибній продукції; покращення та розширення асортименту продукції їх переробки; забезпечення рівних умов конкуренції в галузі рибного господарства. Тому на теперішній час, в умовах становлення ринкової економіки, виникла потреба у наукових дослідженнях з питань вивчення сучасного стану розвитку рибної галузі та рівня забезпечення населення України рибною продукцією. Особливої актуальності набувають питання вивчення ринку рибної продукції в Україні, прогнозування обсягу виробництва рибопродукції на перспективу та балансу його використання (попит-пропозиція) та ін. Вагомий внесок у вивчення ефективних напрямів розвитку рибного господарства зробили такі вчені як І.І. Грициняк, М.В. Гринжевський, О.М. Третьяк, М.С. Стасишен [1, 2, 8]. Дослідженню питань забезпечення стабільності національної продовольчої сфери та розвитку ринкових відносин присвячені праці ряду вітчизняних вчених. Аналіз досліджуваної категорії питань свідчить про багатогранність і складність даної проблематики. На теперішній час велика кількість її аспектів ще не є достатнім чином висвітленою, а окремі з них потребують постійного аналізу та моніторингу.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ. МЕТА РОБОТИ

Метою досліджень було проведення аналізу виробництва риби і рибної продукції в Україні та визначення аспектів успішного функціонування рибної продукції на внутрішньому ринку України на сучасному етапі становлення ринкових відносин.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Теоретичною основою досліджень є наукові праці вітчизняних вчених з економічних питань АПК. Для проведення досліджень були використані результати виробничої діяльності та статистичної звітності підприємств рибної галузі України, дані Держкомстату України, інформаційної мережі Інтернет. Дослідження проводили за загальноприйнятими в економіці методиками із застосуванням монографічного, економіко-статистичного методів та результатів особистих аналітичних спостережень.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Як показав аналіз, тенденція до зменшення вилову риби та інших водних живих ресурсів в Україні продовжується. Так, за даними Державної служби статистики України за період 2008 – 2012 рр. обсяг вилову риби зменшився з 224,2 тис. т до 203,9 тис. т, або на 9,1 %, а в порівнянні з попереднім, 2011 р., — на 3,4 %. При цьому, із внутрішніх водойм у 2012 році було отримано 41,6 тис. т (20,4 % від усього вилову); із виключної (морської) рибальської зони України — 63,5 тис. т (31,1 %); із виключних (морських) економічних зон інших держав — 98,9 тис. т (48,5 %). В структурі видового складу риби переважали хамса — 29,0 тис. т, або 15,2 % від усього вилову риби (195,5 тис. т), ставрида — 23,4 тис. т (12,0 %), кілька — 15,7 тис. т (8 %), скумбрія — 14,7 тис. т (7,5 %), а серед прісноводних видів риб: товстолобик — 12,2 тис. т (6,2 %), короп — 10,4 тис. т

(5,3 %). Риба і рибна продукція традиційно користується підвищеним попитом у населення України.

Дослідження свідчать, що у 2012 р. випуск товарно-харчової рибної продукції в Україні склав 148,18 тис. т. За останні п'ять років відбулось зменшення обсягів її виробництва на 25,3 %. Більше половини випуску (53,0 %, або 78,58 тис. т) складає виробництво переробленої чи консервованої риби. За досліджуваний період випуск даної групи товарно-харчової рибної продукції зменшився на 26 %. Не менш вагомим (більше 20 %) у загальному обсязі виробництва є такий вид продукції як заморожена морська риба у нерозібраному вигляді. В порівнянні з 2009 р. спостерігається зменшення обсягів її виробництва у 2012 р. майже у 2 рази — з 66,38 до 35,05 тис. т. Майже у 4,0 рази за період 2008–2012 рр. зменшилося виробництво готових або консервованих ракоподібних, молюсків та водяних безхребетних — морожених, сушених, солоних або в розсолі (з 3,28 до 0,83 тис. т); практично у 15 разів скоротився випуск борошна, порошку та гранул з риби, ракоподібних, молюсків та інших водяних безхребетних, непридатних для вживання людиною, відповідно, з 7,47 до 0,49 тис. т. Зменшився за досліджуваний період також випуск риби сушеної та в'яленої — з 5,06 тис. т у 2008 р. до 4,26 тис. т у 2012 р., оселедців солоних — з 8,55 до 5,66 тис. т відповідно, іншої солоні риби — з 10,26 до 7,79 тис. т, філе в'яленого, солоного чи в розсолі — з 2,89 до 1,81 тис. т, копченої риби, у т.ч. філе — з 13,08 до 8,48 тис. т. В той же час, аналіз свідчить про деяке збільшення виробництва заміників ікри лососевих риб з 0,252 тис. т у 2008 р. до 1,10 тис. т у 2012 р., а нехарчових продуктів з риби, ракоподібних, молюсків чи водяних безхребетних, інших, відповідно, з 0,758 до 2,55 тис. т.

Як показали дослідження, причинами гальмування розвитку виробництва риби та рибної продукції в Україні поки що залишаються: нестача обігових коштів у більшості підприємств, нерациональне використання наявних виробничих потужностей, зношеність (іноді до 70–80 %) основних виробничих фондів, руйнування взаємовигідної внутрішньогалузевої кооперації, відсутність збалансованої законодавчої бази. В Україні існує значний дефіцит потужностей з базової переробки риби. Мало використовуються сучасні економічно вигідні технології з виробництва консервів та пресервів, обладнання для високоякісної переробки делікатесної риби. Все це створює негативну ситуацію на внутрішньому ринку риби, яка призводить до збільшення витрат на виробництво рибопродукції та зростання споживчих цін.

Розрахунково визначено, що забезпечення населення України вітчизняною харчовою рибною продукцією за останні 5 років складало, в середньому, близько 4 кг на 1 особу на рік. Дефіцит власного виробництва покривався за рахунок імпорту. За даними Державної служби статистики України протягом 2005–2007 рр. споживання риби і рибної продукції (в розрахунку на 1 особу за рік) зросло з 14,4 до 17,5 кг і наблизилось до рівня споживання 1990 р. (близько 18 кг). Впродовж наступних років цей показник поступово зменшувався (з 15,1 у 2009 р. до 13,6 кг у 2012 р.), що, насамперед, пов'язується із скороченням імпорту в Україну риби і рибної продукції (з 581,6 тис. т у 2008 р. до 440,0 тис. т у 2012 р.) внаслідок економічної кризи та зменшенням купівельної спроможності населення. У 2012 р. індикатор достатності споживання риби і рибної продукції на душу населення становив 0,68 одиниць від раціональної норми харчування

20 кг на рік. Незважаючи на скорочення кількості ввезеної в Україну риби та рибної продукції, її частка у внутрішньому фонді споживання цих продуктів залишається досить високою і перебуває на рівні 71,0 %, за 30 %-го порогового критерію індикатора продовольчої незалежності.

Необхідною умовою успішного функціонування ринку рибної продукції є формування оптимального балансу попиту - пропозиції та прогнозування його на майбутні періоди. Фактичні щорічні баланси попиту і пропозиції визначаються Державною службою статистики України. В таблиці 1 приведено дані Держстату України «Баланс риби та рибопродуктів» за 2012 р.

Таблиця 1. Баланс риби та рибопродуктів на ринку України за 2012 р., тис. тонн

Баланс риби та рибопродуктів	у 2012 році
Запаси на початок року, риби та рибопродуктів	61
Виллов риби - всього	244
Виллов риби підприємствами	204
Імпорт риби та рибної продукції	441
	<i>риба</i>
	389
	<i>рибні консерви</i>
	52
Виллов риби домогосподарствами*)	40
<i>Надходження</i>	746
Експорт риби та рибної продукції	67
	<i>риба</i>
	18
	<i>рибні консерви</i>
	49
Споживання населенням	620
Втрати**)	5
Запаси на кінець року	54
<i>Використання</i>	746
На душу населення	13,6

*) за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств, самовиллов в розрахунку на 1 особу за рік - 0,6 кг

**) експертна оцінка

За експортом-імпортом здійснено перерахунок за філе та консервами в первинний продукт

Чисельність наявного населення - тис. осіб

45593,3

Важливим складником для визначення продовольчої незалежності за окремим продуктом є індикатор місткості внутрішнього ринку, який розраховується як добуток від множення річного середньодушового споживання певного продукту на середньорічну чисельність населення.

Дослідження показали, що зниження середньорічного споживання призвело до скорочення місткості внутрішнього ринку. Так, за останні п'ять років відбулось зменшення місткості внутрішнього ринку з 810,8 тис. т у 2008 р. до 620,1 тис.т у 2012 р., або на 23,6 %.

Основною метою розроблення прогнозних балансів попиту й пропозиції є моделювання ситуації на продовольчому ринку з урахуванням необхідності забезпечення продовольчої безпеки держави, нарощування фонду споживання рибопродукції населенням, збереження експортних можливостей.

Для складання прогнозних балансів попиту - пропозиції на рибну продукцію

пропонується наступний підхід, в основу якого покладено «Методику складання балансів попиту і пропозиції сільськогосподарської продукції та продовольства» згідно з загальноприйнятою міжнародною схемою:

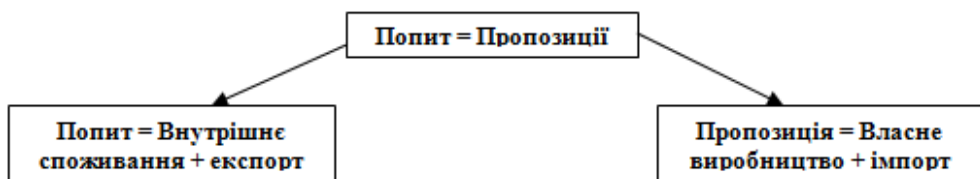

Рис 1. Схема складання попиту та пропозиції

Власне виробництво — обсяг продукції, яку прогнозується виробити протягом періоду, на який складається баланс.

Імпорт. Розрахунок обсягів імпорту при розробленні прогнозного балансу повинен проводитися, виходячи із необхідності покриття дефіциту продукції власного виробництва.

Внутрішнє споживання складається із фонду споживання та іншого споживання. Фонд споживання — це обсяги споживання продукції населенням на харчові цілі як у переробленому, так і непереробленому вигляді. При розробленні прогнозних балансів фонд споживання населення розраховується шляхом множення прогнозної кількості осіб на прогнозний рівень споживання продукції на душу населення.

Інше споживання — це необхідні ресурси продукції для забезпечення потреб внутрішнього ринку (за виключенням споживання населенням), до яких в рибній галузі належать витрати сировини (риба, яка іде на виробництво кормового рибного борошна). Розрахунок «іншого» внутрішнього споживання при складанні балансів необхідно проводити, виходячи із прогнозованих обсягів, експертних оцінок можливих обсягів переробки продукції на нехарчові цілі тощо.

Експорт. В розрахунках обсягів експорту при розробленні прогнозного балансу необхідно дотримуватися принципу першочергового забезпечення потреби внутрішнього ринку.

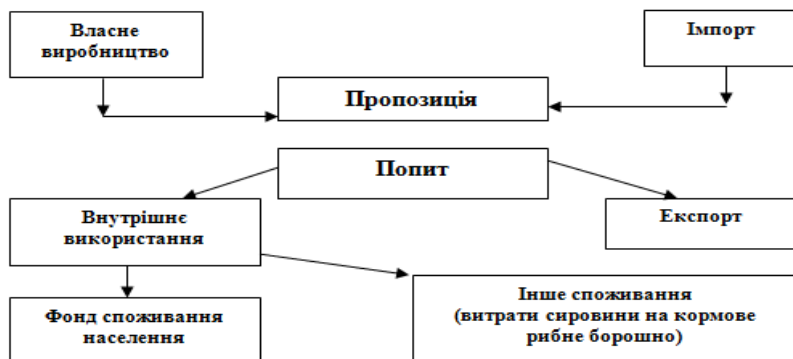

Рис 2. Схема балансів надходження та використання рибної продукції

В таблицях 2 і 3 приведені розрахунки, орієнтовані на прогнозні дані «Державної цільової економічної програми розвитку рибного господарства на 2012 – 2016 роки», затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1245, з урахуванням тенденцій в рибному господарстві та демографічної ситуації на даний час, згідно з якими у 2016 р. вилов риби та промисел інших водних живих ресурсів має досягти 375 тис. т, варіанти прогнозних балансів попиту й пропозиції на рибну продукцію у 2016 р. Отже, виходячи з даних таблиць 2 і 3, у першому варіанті розрахунків відбудеться небажане зростання імпорту, у другому — неможливе за даної сучасної ситуації у рибній галузі збільшення власного виробництва рибної продукції.

Таблиця 2. Прогнозний баланс попиту-пропозиції на рибну продукцію в Україні на 2016 р., тис. тонн (варіант 1)

№ з/п	Баланс	2016 р. (прогноз)
1.	Попит (потреба) - всього	1034
1.1	Внутрішнє споживання	934
1.1.1	Фонд споживання населенням	904
1.1.2	Інше споживання (витрати на корми)	30
1.2	Експорт	100
2.	Пропозиція (надходження продукції) - всього	1034
2.1	Власне виробництво	375
2.2	Імпорт	659

*Примітка: чисельність населення України за оптимістичними прогнозами — 45200 тис. осіб

Дані таблиці 2 свідчать, що за даного варіанту розрахунків для досягнення раціональної норми споживання на 1 особу на рік (20 кг) необхідно збільшити обсяг імпорту в порівнянні з 2012 роком у 1,5 рази, частка якого при цьому у фонді споживання зросте до 73 %, а, отже, значно перевищить значення 30 %-го порогового критерію індикатора продовольчої незалежності. Варіант розрахунків таблиці 3 свідчить, що за дотримання порогового критерію індикатора продовольчої незалежності для досягнення раціональної норми споживання необхідною умовою буде збільшення вилову риби та промислу інших водних живих ресурсів у 4 рази, а саме — з 204 тис. т у 2012 р. до 762 тис. т у 2016 р.

Таблиця 3. Прогнозний баланс попиту-пропозиції на рибну продукцію в Україні на 2016 р., тис. тонн (варіант 2)

№ з/п	Баланс	2016 р. (прогноз)
1.	Попит (потреба) - всього	1034
1.1	Внутрішнє споживання	934
1.1.1	Фонд споживання населенням	904
1.1.2	Інше споживання (витрати на корми)	30
1.2	Експорт	100
2.	Пропозиція (надходження продукції) - всього	1034
2.1	Власне виробництво	762,8
2.2	Імпорт	271,2

*Примітка: чисельність населення України за оптимістичними прогнозами - 45200 тис. осіб.

Тому, на наш погляд, найбільш наближеним до реального стану буде наступний варіант розрахунків прогнозного балансу попиту-пропозиції на 2016 р. (табл. 4), за якого прогнозне значення експорту зростає в порівнянні з 2012 роком, лише на 20 %, а обсяг імпорту залишиться на тому ж рівні.

Таблиця 4. Прогнозний баланс попиту-пропозиції на рибну продукцію в Україні на 2016 р., тис.тонн (варіант 3)

№ п/п	Баланс	2016 р. (прогноз)
1.	Попит (потреба) - всього	815
1.1	Внутрішнє споживання	735
1.1.1	Фонд споживання населенням	716
1.1.2	Інше споживання (витрати на корми)	20
1.2	Експорт	80
2.	Пропозиція (надходження продукції) - всього	815
2.1	Власне виробництво	375
2.2	Імпорт	440

*Примітка: чисельність населення України за оптимістичними прогнозами - 45200 тис. осіб.

Таким чином, дані розрахунки свідчать про можливе збільшення споживання рибної продукції до 17 кг на одну особу на рік. Частка імпорту при цьому складе у фонді споживання 61,4 %.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ

Ситуація, що склалася на вітчизняному рибному ринку, потребує невідкладних докорінних змін. Для цього мають бути вирішені такі нагальні проблеми: поновлення основних виробничих фондів підприємств та їх технічна модернізація; формування цінового, податкового та кредитного механізмів і митної політики з урахуванням специфіки рибного господарства; визначення окремих ланок та напрямів рибогосподарської діяльності, які потребують дотування та надання субсидій з боку держави; удосконалення системи довгострокового кредитування; створення сприятливих та надійних умов для залучення інвестицій у сферу рибного господарства.

Державною цільовою економічною програмою розвитку рибного господарства на 2012 – 2016 роки передбачено здійснення комплексу заходів, спрямованих на стабілізацію та розвиток рибної галузі, і, насамперед, створення відповідного правового, організаційного та економічного механізму державного регулювання у галузі рибного господарства, що сприятиме стабілізації ситуації у рибному господарстві, активізації його подальшого розвитку, а також конкурентоспроможності вітчизняної рибної продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гринжевський М.В. Ефективність інтенсифікації ставового рибництва в сучасних умовах / М.В. Гринжевський, Й.С. Янінович, Т.М. Швець // Рибогосподарська наука України. — 2007. — № 2. — С. 34 – 40.

2. Грициняк І.І. Наукове забезпечення розвитку аквакультури та підвищення ефективності використання водних біоресурсів внутрішніх водойм України / І.І. Грициняк // Рибогосподарська наука України. — 2010. — № 1. — С. 4 – 13.
3. Загороднюк О.В. Перспективи розвитку вітчизняного ринку риби / О.В. Загороднюк // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2011. — № 1. — С. 135 – 138.
4. Кіндзерський Ю.І. Проблеми національної конкурентоспроможності та пріоритети конкурентної політики в Україні / Ю.І. Кіндзерський // Економіка України. — 2006. — № 8. — С. 19 – 29.
5. Смирнюк Н.І. Забезпеченість населення України рибою та рибною продукцією на сучасному етапі становлення ринкових відносин / Н.І. Смирнюк, І.В. Буряк, Н.О. Марценюк // Рибогосподарська наука України. — 2007. — № 1. — С. 76 – 83.
6. Смирнюк Н.І. Сучасний стан виробництва рибної продукції в Україні / І.В. Буряк, Л.В. Товстенко, В.В. Чернік // Рибогосподарська наука України. — 2009. — № 4. — С. 109 – 116.
7. Смирнюк Н.І. Імпорт рибної продукції та його вплив на розвиток внутрішнього ринку України / І.В. Буряк, В.В. Чернік, Л.В. Товстенко // Рибе господарство. — 2009. — Вип. 66. — С. 175-180.
8. Стасишен М.С. Економічні проблеми розвитку рибного господарства України / М.С. Стасишен; ред. П.П. Борщевський, НАН України. — К., 1998. — 291 с.
9. Методика економічного аналізу в рибництві : Затв. Вченою радою ІПГ УААН; протокол № 4 від 12.12.2003 р. / [М.В. Гринжевський, Ю.А. Омельчук, І.В. Буряк та ін.]. — К. : Інститут рибного господарства УААН, 2004. — 26 с.
10. Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів [Електронний ресурс] : Закон України / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2012. — № 17. — Режим доступу до закону <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3677-17>.
11. Про затвердження Державної цільової економічної програми розвитку рибного господарства на 2012-2016 роки [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України / Кабінет Міністрів України. — К., 2011. — № 1245. — Режим доступу до постанови: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1245-2011.n>.
12. Розвиток аграрного виробництва як передумова забезпечення продовольчої безпеки України: [аналіт. доп. / заг. ред. Я.А. Жаліла]. — К. : НІСД, 2011. — 104 с.

REFERENCES

1. Hrynzhevskiy, M.V., Yaninovykh, Y.Ye., & Shvets, T.M. (2007). Efektyvnist intensyfikatsii stavovoho rybnystva v suchasnykh umovakh. *Rybohospodarska nauka Ukrainy*, 2, 34-40.
2. Hrytsyniak, I.I. (2010). Naukove zabezpechennia rozvytku akvakultury ta pidvyshchennia efektyvnosti vykorystannia vodnykh bioresursiv vnutrishnykh vodoim Ukrainy. *Rybohospodarska nauka Ukrainy*, 1, 4-13.
3. Zahorodniuk, O.V. (2011). Perspektyvy rozvytku vitchyznianoho rynku ryby. *Visnyk Poltavskoi derzhavnoi ahrarnoi akademii*, 1, 135-138.
4. Kindzerskiy, Yu. (2006). Problemy natsionalnoi konkurentospromozhnosti ta priorytety konkurentnoi polityky v Ukraini. *Ekonomika Ukrainy*, 8, 19-29.
5. Smyrniuk, N.I., Buriak, I.V., & Martseniuk, N.O. (2007). Zabezpechenist naselennia Ukrainy ryboiu ta rybnoiu produktsiieiu na suchasnomu etapi stanovlennia rynkovykh vidnosyn. *Rybohospodarska nauka Ukrainy*, 1, 76-83.
6. Smyrniuk, N.I., Buriak, I.V., Tovstenko, L.V. & Chernik, V.V. (2009). Suchasnyi stan

- vyrobnytstva rybnoi produktsii v Ukraini. *Rybohospodarska nauka Ukrainy*, 4, 109-116.
7. Smyrniuk, N.I., Buriak, I.V., Chernik, V.V. & Tovsthenko, L.V. (2009). Import rybnoi produktsii ta yoho vplyv na rozvytok vnutrishnoho rynku Ukrainy. *Rybne hospodarstvo*, 66, 175-180.
 8. Stasyshen, M.S. (1998). *Ekonomichni problemy rozvytku rybnoho hospodarstva Ukrainy*. NAN Ukrainy.
 9. *Metodyka ekonomichnoho analizu v rybnytstvi*. (2004). Kyiv.
 10. ZAKON UKRAINY Pro rybne hospodarstvo, promyslove rybalstvo ta okhoronu vodnykh bioresursiv. (2012). Elektronnyi resurs. Rezhym dostupu do сайту: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3677-17>.
 11. POSTANOVA KABINETU MINISTRIV UKRAINY (2011, lystopad, 23, 1245). Pro zatverdzhennia Derzhavnoi tsilovoi ekonomichnoi prohramy rozvytku rybnoho hospodarstva na 2012-2016 roky. Elektronnyi resurs. Rezhym dostupu do сайту: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1245-2011.n>.
 12. *Rozvytok aharnoho vyrobnytstva yak peredumova zabezpechennia prodovolchoi bezpeky Ukrainy*. (2011). K.: NISD.

АНАЛИЗ ПРОИЗВОДСТВА РЫБЫ И РЫБНОЙ ПРОДУКЦИИ В УКРАИНЕ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ СТАНОВЛЕНИЯ РЫНОЧНЫХ ОТНОШЕНИЙ

Н.И. Смирнюк, nata_smi@ukr.net, Институт рыбного хозяйства НААН, г. Киев

И.В. Буряк, iburak@ukr.net, Институт рыбного хозяйства НААН, г. Киев

Л.В. Товстенко, Tov_Lyu@ukr.net, Институт рыбного хозяйства НААН, г. Киев

Цель. Провести анализ производства рыбы и рыбной продукции в Украине и определить аспекты успешного функционирования рыбной продукции на внутреннем рынке Украины.

Методика. Анализ производства рыбы и рыбной продукции в Украине осуществлялся по общепринятым в экономике методикам. Варианты прогнозных балансов спроса - предложения рассчитывались ориентировочно прогнозным данным «Государственной целевой экономической программы развития рыбного хозяйства на 2012 – 2016 гг.». Для расчетов прогнозных балансов спроса - предложения на рыбную продукцию применялся методологический подход, в основу которого положено «Методику составления балансов спроса и предложения сельскохозяйственной продукции и продовольствия».

Результаты. Исследования показали, что тенденция к снижению вылова рыбы в Украине продолжается. Согласно данным Государственной службы статистики, за период 2008 – 2012 гг. объем вылова рыбы уменьшился с 224,2 тыс.т до 203,9 тыс.т, или на 9,1 %, а в сравнении с предыдущим, 2011 г., – на 3,4 %. При этом из внутренних водоемов в 2012 году было получено 41,6 тыс.т (20,4 % от всего вылова); из исключительной (морской) рыболовной зоны Украины 63,5 тыс.т (31,1 %); из исключительных (морских) экономических зон других государств. 98,9 тыс.т (48,5 %). Как свидетельствует анализ, выпуск товарно-пищевой рыбной продукции в Украине в 2012 г. составил 148,18 тыс.т. За последние пять лет произошло уменьшение ее выпуска на 25,3 %. Расчеты показали, что обеспечение населения Украины отечественной пищевой рыбной продукцией за последние пять лет составляло, в среднем, около 4 кг на 1 человека в год. Дефицит собственного производства покрывался за счет импорта. Установлено, что среднедушевое потребление рыбы и рыбной продукции в год за последние 5 лет уменьшилось с 17,5 кг в 2008 г. до 13,6 кг в 2012 г., что, прежде всего, связано с сокращением импорта рыбы и рыбной продукции с 581,6 тыс. т в 2008 г. до 439,8,0 тыс. т в 2012 г. Несмотря на сокращение количества ввезенной в Украину рыбы и рыбной продукции, её часть во внутреннем фонде потребления этих продуктов остается достаточно высокой и находится на уровне 71 %, при 30 %-ном пороговом критерии индикатора продовольственной независимости. Исследования показали, что снижение среднедушевого потребления привело к сокращению емкости внутреннего рынка,

за последние пять лет с 810,8 тыс. т в 2008 г. до 620,1 тыс. т в 2012 г., или на 23,6 %. Определено, что необходимым условием успешного функционирования рынка рыбной продукции является формирование оптимального баланса спроса – предложения и прогнозирование его на будущие периоды. Приведены три варианта прогнозных балансов спроса – предложения на 2016 г. На наш взгляд, наиболее приближенным к реальному положению будет третий вариант, расчеты которого свидетельствуют о возможном увеличении среднедушевого потребления в год рыбной продукции до 17 кг. Удельный вес импорта при этом составит в фонде потребления 61,4 %.

Ключевые слова: производство рыбной продукции, среднедушевое потребление, емкость внутреннего рынка, прогнозные балансы спроса – предложения.

ANALYSIS OF FISH AND FISH PRODUCTION IN UKRAINE ON TEMPORARY STAGE OF FORMATION OF MARKET RELATIONS

N. Smirnyuk, nata_smi@ukr.net, Institute of Fisheries NAAS, Kiev

I. Buryak, iburak@ukr.net, Institute of Fisheries NAAS, Kiev

L. Tovstenko, Tov_Lyu@ukr.net, Institute of Fisheries NAAS, Kiev

Purpose. To analyze production of fish and fish products in Ukraine and to determine aspects of successful functioning of fish products at internal market of Ukraine.

Methods. Analysis of fish and fish products in Ukraine was conducted using methods generally accepted in economy. Variants of forecasted demand-proposition balances were calculated oriented at forecasted data of the “State purpose-oriented economical program of fish industry development for 2012-2016”. For composing forecasted demand-proposition balances for fish products, we used a methodological approach based on the “Method for composing demand and proposition balances of agricultural products and food supplies” according to generally accepted international scheme.

Findings. The studies demonstrated that the tendency of fish harvest amounts reduction in Ukraine continued. E.g., according to the State Statistics Service, during the period of 2008-2012, fish catches dropped from 224.2 thousand tons to 203.9 thousand tons or by 9.1%, and by 3.4% compared to the previous year 2011 that is 96.6% of the catch of 2011. The analysis demonstrated that production of fish products in Ukraine in 2012 was 148.18 thousand tons. During last five years, amounts of their production dropped by 25.3%. It was estimated that supply of domestic food fish products for population of Ukraine during last 5 years was on average about 4 kg per capita. The deficiency of domestic production was covered by import. It was found that per capita consumption of fish and fish products in Ukraine for 5 last years dropped from 17.5 kg in 2008 to 13.6 kg in 2012 that first of all was due to decrease of fish and fish products import to Ukraine from 581.6 thousand tons in 2008 to 439.8 thousand tons in 2012. Despite decrease of amounts of fish and fish products imported to Ukraine, its part in internal consumption fund of these products remains high enough and is at the level of 71.0% with a 30% threshold criterion of food independence indicator. The studies demonstrated that decrease of average per capita consumption resulted in reduction of internal market capacity. E.g., during last 5 years, the internal market capacity dropped from 810.8 thousand tons in 2008 to 620.1 thousand tons in 2012 or by 23.6%. It was found that a necessary condition for successful functioning of fish product market was formation of an optimum demand-proposition balance and its forecasting for future periods. We presented three variants of forecasted demand-proposition balances for 2016. In our opinion, the closest approximation to the true state will be the third variant, estimations of which indicate on possible increase of fish product consumption up to 17 kg per capita. The part of import in the consumption fund will be 61.4%.

Key words: production of fish products, per capita consumption, internal market capacity, forecasted demand-proposition balances.

